

AMADINDA 30 – I. rész

„They are among the most dazzling percussionists you might hear this side of Bali.”
(The Guardian, London)

Idén tavasszal ünnepli fennállásának 30. évfordulóját az Amadinda, melyet az egyik legeredetibb, legsokoldalúbb ütőhangszeres együttesként tart számon a nemzetközi szakmai közvélemény. Magazinunkban négy részből álló sorozatot indítunk az 1984-ben alakult együttesről, melynek tagjai - Rácz Zoltán, Váczi Zoltán, Bojtos Károly és Holló Aurél – a budapesti Zeneakadémián végezték tanulmányaikat.

Rácz Zoltán: „1977-ben, 17 évesen hallottam először a Les Percussions de Strasbourg-ot Budapesten és világossá vált számomra, hogy az ütőhangszeres művészetnek olyan perspektívái léteznek, melyekről addig nem tudtam. Foglalkoztatni kezdett egy ütőhangszeres együttes létrehozásának gondolata, de a megvalósításhoz hiányoztak a hasonlóan gondolkodó társak. 1982-ben azonban változott a helyzet, két zeneakadémista társam, Váczi Zoltán és Sárkány Zsolt tervekkel és tetterővel telve érkeztek haza a Slagwerk Den Haag kurzusáról Bayreuth-ból. (Sárkány Zsoltot 1991-ben váltotta Holló Aurél, ez volt az egyetlen személyi változás az Amadinda 30 éve alatt.) Dolgozni, majd koncertezni kezdtünk, 1984 tavaszán pedig felvettük a nevet és megalakult az Amadinda. Minden probléma ellenére - ami a kor Magyarországot jellemezte, ami ekkor még szovjet megszállás alatt volt - nagyon jó pillanatban alakultunk. Hat-hét évvel korábban egy ilyen formáció talán esélytelen lett volna, később pedig valószínűleg mindannyiunkat más felé vitt volna az élet. A széteső kommunizmus már eltúrta az akkori demokratikus ellenzék szellemiségével kapcsolatba hozható zenei irányzatot. Egyébként az ütőhangszeres koncertek erős vizualitása mellett, részben ennek az underground felhangnak tudom be a kezdeti hazai sikereinket. Visszatekintve azokra az időkre elmondhatjuk, hogy elképesztő erővel zúdultunk a magyar zenei életre, ráadásul mindjárt az alakulás évébenben nyertünk egy díjat Darmstadt-ban (Ferienkurse für Neue Musik) majd 1985 tavaszán megnyertük a rotterdami Gaudeamus versenyt. Amikor a Zeneakadémia Nagytermében koncerteztünk, Budapest tele volt a plakátjainkkal, hamar népszerűek lettünk, a koncertjeink telt házak előtt zajlottak. Az útlevelproblémáktól az ideológiai betartásokig persze számtalan kerékkötő akad”

A nemzetközi áttörést az 1988-as londoni ütőhangszeres fesztivál jelentette. Saját hangversenyük mellett Steve Reich *Drumming*-ját adták elő a kanadai Nexus-szal, amely akkora egyértelműen az Amadinda legfontosabb inspirációs forrását jelentette. Az Amadinda szinte egy csapásra a világ szakmai élvonalába került. A külföldi utazások, turnék során ekkoriban még több akadályt is le kellett küzdeniük, de ezek akkoriban még a legtöbb magyar művészt érintették.

R.Z.: „Az utolsó pillanatban kaptuk meg az útleveleinket. Hétfőn délelőtt a hangszereinket szállító kisbusszal elindultunk Londonba. Németországot ki kellett kerülnünk, mert nem volt vízumunk, így Ausztrián, Svájcban, Franciaországon és Belgiumon keresztül értük el a kikötőt. A két éjszaka alatt mindössze 4-4 órát aludtunk. Doverben már várt ránk a szervezők által kiküldött felvezető autó; Londonban mindössze annyi időnk maradt, hogy színpadra álljunk és már kezdhettük is a koncertet. Másnap jelent meg a The Guardian-ban az ominózus mondat: They are among the most dazzling percussionists you might hear this side of Bali”

Az együttes megalakulásakor két fontos célkitűzést állított működésének középpontjába. Egyfelől az addig Magyarországon még előadatlan, ugyanakkor addigra már klasszikussá vált ütőhangszeres repertoár bemutatását, másfelől a magyar zeneszerzők ütőhangszeres műveinek hazai és külföldi megismertetését. Az Amadinda kezdettől fogva arra törekedett, hogy működésével új művek komponálására inspirálja a magyar és külföldi zeneszerzőket. Ennek a törekvésnek eredménye az a több mint 40 mű, melyet szerzőik az együttesnek ajánlottak, egyik fontos mérföldköve pedig James Wood *Village Burial with Fire* című, az Amadinda 1989-es angliai turnéjára komponált művének ősbemutatója volt a londoni Queen Elisabeth Hall-ban. John Cage, a XX. század második felének emblematisztikus zeneszerzője *Four*⁴ című darabját

1991-ben szintén az Amadindának komponálta, ajánlása az együttes tagjainak szól. Az ősbemutatóra 1992-ben, Tokyo-ban került sor.

R.Z.: „Akkoriban már elhatározott szándékunk volt, hogy lemezre vesszük Cage teljes ütőhangszeres életművét; ezt először 1989 novemberében említettem meg neki, amikor a Huddersfield Contemporary Festival-on találkoztunk. Onnan már csak egy lépés volt, hogy megkérjem arra, hogy komponáljon nekünk. Világossá vált az is, hogy az összkiadás munkálataihoz a lehető legközelebb kell férköznünk a forrásokhoz, azaz a kéziratokhoz és magához a szerzőhöz, akinek a személyes visszaemlékezései a mai napig felbecsülhetetlen értékűek. Például egyáltalán nem volt egyértelmű, hogy milyen ütőhangszereket alkalmaztak a harmincas- negyvenes években. 1992 januárjában egy hetet töltöttem Cage-dzsel New Yorkban. Bármilyen fiókot kinyithattam, bármilyen kéziratot végignézhettem, ő eközben komponált és élte az életét - az általa elkészített ebédet nap mint nap vele fogyaszthattam el - de másfél-két órát mindig szánt arra, hogy legyen alkalmam művei korabeli előadói praxisáról, olykor strukturális kérdéseiről kérdezni, ő pedig türelmesen válaszolt. Cage 1992. augusztus 12-én hunyt el, szinte az utolsó pillanatban látogattam meg. Nem igazán foglalkoztatták a régi kompozíciói, az akkori dolgai érdekelték, bár bizonyos kérdésekkel sikerült felkeltenem az érdeklődését, ő pedig igen figyelmesen hallgatta meg és véleményezte a kifejezetten számára elkészített próbafelvételeinket. Különösen a *Quartet* Váczi Zoltán által elkészített hangszerelése villanyozta fel, a darab első tételének kidolgozásáról rendkívül elismerően nyilatkozott. Felejthetetlen napok voltak.”

A 90-es években három új, markáns célkitűzés jelent meg az együttes munkásságában: A tradicionális ütőhangszeres kultúrák kutatása, az együttes tagjainak zeneszerzői tevékenysége, valamint korábbi zenetörténeti korszakok remekműveinek ütőhangszeres átiratban való megszólaltatása. Ennek eredményeképpen az Amadinda repertoárja négy földrész tradicionális zenéivel, Váczi Zoltán és Holló Aurél *beFORe JOHN* című kilenc darabot felölelő ciklusával, Ravel, Debussy, Muszorgszkij, Bartók, Gershwin és több más klasszikus zeneszerző darabjainak átirataival gazdagodott.

Holló Aurél: „Váczi Zoltánnal egy olyan sorozatot terveztünk, amely összegzi és továbbgondolja az ütőhangszeres kultúra számunkra fontos eredményeit. Szerettük volna, ha újszerűen hat, ugyanakkor arra a zenei hagyományra épül, melyhez a gamelán muzsikusoktól a XX. század progresszív jazz-rock zenéjéig mindenki hozzátette a maga mondanivalóját. A koncepció a hangszínről is új gondolkodást követelt és azt hiszem, nagyon sok friss dolgot találtunk ki. Ez a *beFORe JOHN*. Bár darabjai nem sorrendben születtek, a sorozat már majdnem kész - csak egyetlen rész hiányzik: a legelső.”

Az együttes pályafutásának kiemelkedő állomása volt Ligeti György darabjának franciaországi ősbemutatója. A *Síppal, dobbal, nádihegedűvel* című mezzoszopránra és ütőhangszeres együttesre komponált mű 2000-ben készült, az Arsenal de Metz felkérésére, az egyik legnagyobb XX.századi magyar költő, Weöres Sándor verseire, akit Ligeti különösen nagyra tartott. Ez az egyetlen darab, amit Ligeti György - aki az 1956-os forradalom után elhagyta Magyarországot – a külföldön töltött 50 év alatt magyar zenészek számára komponált. A darab ajánlása Károlyi Katalinnak és az Amadindának szól.

Rácz Zoltán: „Ligeti az utolsó polihisztorok egyike volt, elképesztő enciklopédikus tudással tudományról, művészetről, filozófiáról, történelemtől. 1991-ben ismertem meg személyesen, abban az időszakban, amikor érdeklődése az afrikai zenei tradíció felé fordult, amely aztán gyökeresen megváltoztatta zeneszerzői nyelvét. Nagyon érdekelte, amivel akkoriban foglalkoztunk, én pedig hamar megkértem, hogy komponáljon számunkra valamit. Éveken át hosszú telefonbeszélgetéseket folytattunk, természetesen az anyanyelvünkön, magyarul. Csodálatosan tág spektrumú ember volt, olyan életművel, amiről azt gondolom, hogy Bartók Béla munkásságával együtt a XX. század magyar zenéjének gerincét jelenti. Egész életem legmeghatározóbb élménye a vele való szoros szakmai és emberi kapcsolat”

A XX. század második felének egyik legismertebb és legnagyobb hatású zeneszerzőjének, Steve Reichnek a darabjai különösen fontos szerepet játszottak az Amadinda repertoárjában. A zeneszerzővel való több mint húszéves kapcsolat eredményeként született meg a *Mallet Quartet*, melyet Steve Reich az

Amadinda együttes fenállásának 25. évfordulójára komponált. A kompozíció - amelyet Reich az Amadindának és a kanadai Nexus-nak ajánlott - ősbemutatója Budapesten, a Művészetek Palotájában volt, 2009 decemberében, a zeneszerző jelenlétében,

R.Z.: „1989-ben húsz koncertből álló koncertsorozatot hirdettünk öt magyar nagyvárosban, az akkoriban méltán népszerű és elismert kortárs zenei együttessel a 180-as csoporttal, melynek során az életmű addig elkészült legfontosabb darabjait mutattuk be a magyar közönségnek. A legnagyobb feladatot a *Music for 18 Musicians* jelentette, amelynek akkoriban még nem létezett tisztázott, kiadott kottaváltozata. Az előadást a szerző kézírataiból, vázlatokból és szólamkottákból, valamint az ECM által 1978-ban kiadott első felvétel alapján kellett realizálni. Három hónapot töltöttem ezzel a munkával, Steve pedig mélységesen meghatódott az eredményen. Ekkor kezdődött máig tartó barátságunk. A turné utolsó koncertjén, Budapesten készült az a felvétel, mely később CD-n is megjelent és amely máig az egyetlen live recording a *Music for 18 Musicians*-ből.” - „The performance is so astoundingly good and played with such amazing energy, that one is simply swept along. You fulfilled my dream.” (Steve Reich)

Az Amadinda 2000 óta az Adams Musical Instruments támogatását élvezi, amely nélkül az utóbbi évek eredményeit lehetetlen lett volna elérni.

R.Z.: „1992-ben ismertem meg az Adams céget, amikor a Budapesti Fesztivál Zenekar első hangszereit vásároltuk. Azonnal éreztem, hogy egy hosszú kapcsolat elején járunk. 1996-ban kérdeztem meg először Frans Swinkels-t, hogy lát-e lehetőséget az Amadinda és az Adams közötti kapcsolat szorosabbra fűzésére. Három év közös gondolkodás után, amelynek során Andre Adams-szal is kapcsolatba kerültünk, 1999-re érett meg a helyzet arra, hogy exkluzív kapcsolatba lépjünk. Bátran kijelenthetjük, hogy az Adams Musical Instruments támogatása a legnagyobb támogatás, amelyet az Amadinda 30 éves pályafutása alatt valaha is kapott és ami sikeres működésének egyik legfontosabb pillérét jelenti.”

Pályafutása során az Amadinda számos díjat és kitüntetést kapott. A megalakulást követő évben, 1985-ben I. díjat nyertek a rotterdami Gaudeamus kortárs zenei versenyen, 1988-ban Liszt díjat, 1997-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét, 2004-ben a legmagasabb magyar művészeti díjat, a Kossuth díjat, 2008-ban pedig a Bartók-Pásztory díjat vehették át. Rácz Zoltánnak, az együttes művészeti vezetőjének 2002-ben, a francia kulturális miniszter a Chevalier de l'ordre des Arts et de Lettres kitüntetést adományozta.

Az elmúlt 30 évben olyan elismert művészekkel dolgoztak együtt, mint Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Schiff András, Jean-Efflam Bavouzet, Bruno Canino, Marton Éva, Kurtág György, Eötvös Péter, Presser Gábor, Keller András, Paul Hillier, Rivka Golani és James Wood.

Egyedülálló repertoárjukat 30 év alatt, 4 kontinens 33 országának közönsége láthatta-hallhatta Európában, Ázsiában, Ausztráliában, az USA és Mexikó legrangosabb koncerttermeiben, mint például a Philharmonie Berlin, a Wiener Konzerthaus, a Stockholm Konserthuset, a londoni Royal Albert Hall és a Queen Elisabeth Hall, az Arsenal (Metz), a National Concert Hall (Taipei), a City Hall (Hong Kong), a Eugene Goossens Hall (Sydney), a Meyerson Symphony Center (Dallas) és a Carnegie Hall (New York). Játékuk több mint harminc lemezen hallható, ezek közül a legkiemelkedőbb a hat CD-ből álló Cage-sorozat, mely közel húsz évig készült.

Az együttes jubileumi hangversenyét 2014. május 18-án tartja, ugyanazon a napon és ugyanazon a színpadon, mint 30 évvel ezelőtt, a budapesti Liszt Akadémián A koncerten fellép Bob Becker a kanadai Nexus egyik alapító tagja is.

(A következő számban: Amadinda 30 – II. rész: A Cage-projekt (1992-2011))